

Okruhy k ústnej časti rigoróznejskúšky Učiteľstvo výchovy k občianstvu

1. Človek a spoločnosť – kontext kurikulárnej reformy a miesto predmetu občianska náuka v jej rámci. Základné teoretické východiská a charakteristiky.
2. Faktory súvisiace so vzdelávacou politikou SR a ich vplyv na kvalitu výučby predmetu občianska náuka na ZŠ v minulosti a súčasnosti (napr. hodinová dotácia, kvalifikovanosť vyučujúcich, problém objektívnej klasifikácie, súlad/nesúlad medzi očakávaniami spoločnosti a vedenia škôl a edukačnou realitou) - vplyv kurikulárnych vs. nekurikulárnych (externých) faktorov.
3. Historický vývoj kurikula predmetu občianska náuka na Slovensku od roku 1948, základné ideologické východiská kurikula a reformné prístupy. Prepojenie obsahu predmetu občianska náuka s hlavnými princípmi štátnej vzdelávacej politiky. Základné charakteristiky a limity.
4. Predmet občianska náuka na základných a stredných školách, jeho miesto z hľadiska rozličného zamerania, poslania a formovania študentov k participatívnej demokracii. Očakávania od žiakov základných a stredných škôl (analýza profilu absolventov podľa aktuálne platnej aj reformnej verzie ŠVP).
5. Rozbor vyučovacích metód, didaktických zásad a foriem pre predmet občianska náuka podľa zvolených kritérií (samozrejme by to malo obsahovať aj vyjadrenie, aké edukačné prostriedky bude potrebné pripraviť do budúcnosti, na základe akých kritérií ich bude potrebné spracovať).
6. Interdisciplinárny charakter predmetu občianska náuka; viacodborovosť predmetu; vzdelávacia oblasť človek a spoločnosť; prierezové témy a medzipredmetové súvislosti v kontexte školského občianskeho vzdelávania.
7. Súčasná podoba predmetu občianska náuka a uvedomelý občiansky život. Občianska náuka ako funkčný nástroj k rozvíjaniu občianskych kompetencií (vzťah predmetu občianska náuka k politologickému vzdelaniu, výchove k aktívnemu občianstvu a výchove k demokracii).
8. Osobnosť učiteľa v kontexte didaktiky výchovy k občianstvu, úloha učiteľa v kontexte didaktiky občianskej náuky. Aktuálne požiadavky na kompetenčný profil učiteľa, krátkodobá a dlhodobá príprava; sociálno-komunikačné a interpersonálne zručnosti učiteľa. Spoločenské očakávania v kontexte etického kódexu pedagogických zamestnancov. Organizácia a štruktúra vysokoškolskej výučby výchovy k občianstvu na základe strategických dokumentov.
9. Demokracia a jej piliere. Stručná charakteristika a história demokratického zriadenia. Ľudské práva a slobody, ich interpretácia a členenie. Rôzne podoby a formy demokratického zriadenia a úloha občana v ich rámci.
10. Občianska spoločnosť a štát, sociálne teórie v dejinách, spôsoby a formy vládnutia, ústav, ich vývoj a príklady. Občianske aktivity a dobrovoľníctvo v rámci demokratickej spoločnosti. Legislatívne ukotvenie týchto foriem a aktivít.
11. Základné podoby participatívnej demokracie a jej silné/slabé stránky. Participatívna politika v zahraničí (projekt Toronto - Kanada, Varšava - Poľsko, projekt Singapur ako nástroj zmeny politického zriadenia) a na Slovensku (od roku 1989).
12. Ideológie a totalitarizmy - atributívny sociálny jav súčasnosti. Definícia ideológie. Typy a charakteristiky novodobých ideológií. Ich základné znaky a podoby.
13. Otázka občianskych cností, ich kvalifikácia a úloha. Cnosť vo všeobecnosti a výchova k nej, charakterové cnosti, občianske cnosti. Spravodlivosť ako dominantný sociálny fenomén v kontexte dnešnej spoločnosti. Jej koncepty a variácie. Teórie od antiky po dnes.

14. Národné a medzinárodné koncepcie, akčné plány a strategické dokumenty, odkazujúce na občianske vzdelávanie a predmet občianska náuka po roku 2000. Porovnanie očakávaní a reality v systéme výchovy a vzdelávania.
15. Úloha/pozícia mimovládneho/tretieho sektora pri podpore rozvoja občianskeho vzdelávania a vytvárania udržateľného zázemia pre predmet občianska náuka na základných a stredných školách. Inšpirácie a inovácie mimovládnych organizácií, podporujúce efektívny rozvoj súvisiacich kompetencií. Mimoškolské podporné aktivity a programy.

Odporúčaná literatúra:

ĎURKOVSKÁ, Mária – HREHOR, Henrich. 2014. *Stredné školy na Slovensku v rokoch 1918 – 1948. Dokumenty. 1. vydanie*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 2014, 181 s. ISBN 978-80-89524-16-7.

Európska komisia/EACEA/Eurydice, 2017. *Občianska výchova v školách v Európe – 2017. Správa Eurydice*. Luxemburg: Vydavateľstvo Európskej únie, 2017, 186 s. ISBN 978-92-9492-614-2

Dostupné aj online: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/citizenship-education-school-europe-2017>

GABZDILOVÁ, Soňa. 2014. *Školský systém na Slovensku v medzivojnovnej Slovenskej republike (1918 – 1938)* [online]. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2014, 80 s. ISBN 978-80-8152-142-3.na:

https://www.upjs.sk/public/media/5596/Skolsky_system_na_Slovensku_Gabzdilova.pdf

GADUŠOVÁ, Z. A KOL. 2019. *Nástroje hodnotenia kompetencií učiteľa*. Praha: Verbum.

HEYWOOD, Andrew. 2004. *Politické ideológie*. Praha: Aleš Čeněk.

JONÁŠKOVÁ, Gabriela – LOMNICKÝ, Igor – PREDANOCYOVÁ, Ľubica. 2018. *Didaktiky spoločenskovedných predmetov občianska náuka a etická výchova*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2018, 131 s. ISBN 978-80-558-1288-5

KATUNINEC, Milan. 2009. *Fašizmus, národný socializmus a komunizmus. K ideovým zdrojom, praxi a možným rizikám návratu totalitarizmu*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo SAV. ISBN 978-80-224-1084-7

KREDÁTUS, Juraj. 2013. *Občianska náuka v školskom vzdelávacom programe ISCED 2*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2013, 56 s. ISBN 978-80-8052-482-1

KUDLÁČOVÁ, Blanka (ed.). 2019. *Pedagogické myslenie, školství a vzdelávanie na Slovensku v rokoch 1945-1989*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.

LOMNICKÝ, I. 2017. *Teoretické východiská a súvislosti hodnotenia kompetencií učiteľa*. Praha: Verbum.

PREDANOCYOVÁ, Ľ., JAKUBOVSKÁ, V. 2013. *Vybrané problémy didaktiky občianskej náuky*. Nitra: UKF.

SARTORI, G. 1993. *Teória demokracie*. Bratislava: Archa 1993.

MIHÁLIK, L.: *Analýza vyučovacej hodiny*. Bratislava: SPN 1998.

PETTY, G.: *Moderní vyučování. Praktická příručka*. Praha: Portál 1996.

PREDANOCYOVÁ, Ľubica – JONÁŠKOVÁ, Gabriela. 2020. *Tvorivé a kritické myslenie v príprave učiteľov občianskej náuky*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2020, 120 s. ISBN 978-80-558-1482-7

REHÚŠ, Michal. 2018. *Encyklopedizmus náš každodenný. Analýza kurikula v základných školách* [online]. Bratislava: Inštitút vzdelávacej politiky MŠVVaŠ SR, 2018, 16 s.

Správa o vzdelávaní k demokratickému občianstvu a k ľudským právam. [online]. Bratislava: Štátna školská inšpekcia, 2019, 18 s. Dostupné na: https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2020/12/125_Vzdel_k_DOaLP_ZS.pdf [30.9.2023]

ŠTECH, Stanislav. 2013. *Když je kurikulární reforma evidence-less*. In: *Pedagogická orientace* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013, roč. 23, č. 5, s. 615 – 633. ISSN 1805-9511.

WIESENGANGER, Marek – KATRINCOVÁ, Terézia. 2017. *Mravná výchova v štátnom školstve na Slovensku v rokoch 1918 – 1939*. Trnava: Trnavská univerzita, 2017.

Kurikulá:

a) Kurikulum občianskej náuky z rokov 2014 a 2015 – ciele, obsah a výkonový štandard + všeobecné informácie pre 2. stupeň ZŠ. Dostupné na:

<https://www.minedu.sk/data/att/22664.pdf>

<https://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/ramcovy-ucebny-plan/>
(rámcový učebný plán)

https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_nsv_6_2_2015.pdf

<https://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-2.stupen-zs/> (dodatky k ŠVP)

b) Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie 2023. Dostupné na:

<https://verejnakonkonzultacia.vzdelavanie21.sk/statny-vzdelavaci-program-pre-zakladne-vzdelavanie/>

Trnava, 30. 9. 2023